

5^Η ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕΓΩ ΣΕ ΣΥΝΑΥΛΙΑ

Ρήμα, Υποκείμενο, Κατηγορούμενο, Αντικείμενο

Ρήμα είναι το κλιτό μέρος του λόγου που χρησιμοποιούμε προκειμένου να εκφράσουμε πως κάποιος κάνει κάτι, παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

Π.χ. γράφω, διαβάζω, χτενίζομαι, γράφομαι, πονώ, καταλαβαίνω, κ.λ.π. Έχουν δύο φωνές: την ενεργητική και την παθητική...

1. Ενεργητική φωνή: Στη φωνή αυτή ανήκουν τα ρήματα που τελειώνουν σε -ω. Η πράξη στη που γίνεται στη φωνή αυτή πηγαίνει σε κάποιον άλλον ή κάπου αλλού. Π.χ. δένω, γράφω, ακούω, δίνω, κ.λ.π.

2. Παθητική φωνή: Στη φωνή αυτή ανήκουν τα ρήματα που τελειώνουν σε -μαι. Η πράξη που γίνεται στη φωνή αυτή γυρίζει πίσω στο πρόσωπο που την κάνει. Π.χ. γράφομαι πλένομαι, ντύνομαι, κ.λ.π.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

Είναι η λέξη της πρότασης που δείχνει ποιος είναι αυτός, αυτή ή αυτό που κάνει ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

π. χ. **Ο Γιώργος** παίζει κιθάρα.

Για να βρούμε το υποκείμενο, απαντούμε στην ερώτηση ποιος / ποια / ποιο...

Το υποκείμενο βρίσκεται πάντα σε πτώση ονομαστική και είναι (συνήθως) ουσιαστικό ή αντωνυμία. Σε αρκετές περιπτώσεις το υποκείμενο παραλείπεται, γιατί εννοείται. Στην περίπτωση όμως που το ρήμα είναι απρόσωπο, το υποκείμενο είναι μία ολόκληρη πρόταση. Όταν το ρήμα είναι απρόσωπο, η πρόταση - το υποκείμενο στο ρήμα δηλαδή - ξεκινάει με το να, το ότι ή το πώς. **Σε αυτήν την περίπτωση το υποκείμενο απαντά στην ερώτηση τι.**

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Είναι η λέξη της πρότασης που φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο πηγαίνει η ενέργεια του υποκειμένου.

π. χ. Ο Γιώργος παίζει **κιθάρα**.

Για να βρούμε το αντικείμενο, απαντούμε στην ερώτηση τι ή (σε) ποιον. Το αντικείμενο είναι **συνήθως σε πτώση αιτιατική** και είναι (συνήθως) ουσιαστικό, επίθετο, μετοχή ή αντωνυμία (στην τελευταία περίπτωση συχνά χρησιμοποιείται ο ασθενής τύπος της αντωνυμίας). Επίσης, το αντικείμενο μπορεί να είναι ονοματική φράση (φράση χωρίς ρήμα) ή ολόκληρη πρόταση (φράση με ρήμα). Σε ορισμένες περιπτώσεις, μία πρόταση μπορεί να έχει δύο αντικείμενα. Τα ρήματα που έχουν αντικείμενο λέγονται **μεταβατικά**, ενώ αυτά που δεν έχουν **αμετάβατα**.

Μεταβατικά είναι τα ρήματα που η ενέργειά τους μεταβαίνει σε κάποιον ή κάτι. Τα ρήματα αυτά συνδυάζονται με αντικείμενο. Υπάρχουν δύο είδη μεταβατικών ρημάτων: τα **μονόπτωτα** και τα **δίπτωτα**.

1) Μονόπτωτα είναι τα μεταβατικά ρήματα που συνδυάζονται με ένα αντικείμενο (μία ονοματική φράση ή μια αντωνυμία) στην αιτιατική:

Το παιδί έσπασε το ποτήρι.

Επίσης, τα μονόπτωτα ρήματα μπορεί να συνδυάζονται και με αντικείμενο στη γενική, είναι όμως λίγα:

Το αγόρι μοιάζει του πατέρα του.

Μεταβατικά ρήματα όπως το *γράφω, πίνω, πλένω, τρώω* κτλ. είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται και χωρίς αντικείμενο και τότε δηλώνουν απλώς μια ενέργεια (είναι αμετάβατα):

Έγραψε το γράμμα. (μεταβατικό)

Μη φωνάζεις, ο αδερφός σου γράφει. (αμετάβατο)

2) Δίπτωτα είναι τα ρήματα που συνδυάζονται με δύο αντικείμενα. Ένα άμεσο στην αιτιατική που απαντάει στην ερώτηση "τι;" και ένα έμμεσο συνήθως σε πτώση γενική, που δείχνει πρόσωπο και απαντάει στην ερώτηση "σε ποιον" ή μερικές φορές σε αιτιατική και απαντάει στην ερώτηση "ποιον".

Η Άννα έδωσε το καινούριο μολύβι του Κώστα.

Ορισμένα ρήματα, όπως *διδάσκω, κερνάω, μαθαίνω, ρωτάω* κάποιον ή κάτι, έχουν και τα δύο αντικείμενα στην αιτιατική:

Μαθαίνει την κόρη της χορό.

Τέλος, υπάρχουν ρήματα που ως συμπλήρωμα έχουν εξαρτημένες προτάσεις (ονοματικές), π.χ.

Ο μικρός χαλάει ό,τι βρει μπροστά του.

Παίρνω όσα πράγματα μου χρειάζονται.

ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Είναι η λέξη της πρότασης που φανερώνει ότι το υποκείμενο έχει μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

Κατηγορούμενο παίρνουν μόνο ορισμένα ρήματα, τα οποία ονομάζονται **συνδετικά**, επειδή συνδέουν το υποκείμενο με το κατηγορούμενο.

Τα πιο συνηθισμένα ρήματα είναι τα εξής: είμαι, γίνομαι, φαίνομαι, λέγομαι, ονομάζομαι, γεννιέμαι, θεωρούμαι, παρουσιάζομαι, ορκίζομαι, σπουδάζω.

ΠΡΟΣΟΧΗ!!! Ορισμένα από αυτά τα ρήματα μπορεί άλλες φορές να παίρνουν κατηγορούμενο και άλλες όχι! Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, ονοματική φράση ή και ολόκληρη πρόταση. Το κατηγορούμενο μπαίνει πάντα στην ίδια πτώση, γένος και αριθμό με το υποκείμενο και απαντά στην ερώτηση τι.

π.χ. Ο Πέτρος φαίνεται αγχωμένος.

(Τι είναι; Αγχωμένος -κατηγορούμενο/μετοχή, δείχνει την κατάσταση του υποκειμένου)

Η Τασία σπουδάζει γιατρός.

(Τι σπουδάζει; Γιατρός -κατηγορούμενο/ουσιαστικό, δείχνει την ιδιότητα του υποκειμένου)

ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ , ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ Η' ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΑ

Οι δευτερεύουσες ή εξαρτημένες προτάσεις συνδέονται με τις κύριες από τις οποίες εξαρτώνται με:

α) Ειδικούς συνδέσμους (ότι, πως, που) και ονομάζονται ειδικές προτάσεις

π.χ. *Είπε ότι θα έρθει στην ώρα του
Φαίνεται πως θα τα βρουν τελικά*

β) Τελικούς συνδέσμους (να, για να) και ονομάζονται τελικές.

Τελικές, λέγονται οι εξαρτημένες προτάσεις που φανερώνουν το σκοπό για τον οποίο γίνεται αυτό που δηλώνεται στην πρόταση που προσδιορίζουν (και που συνήθως είναι ανεξάρτητη).

π.χ. *Έφυγε γρήγορα για να προλάβει το λεωφορείο*

Ξεχωρίζουμε τις τελικές προτάσεις στο λόγο από τις λέξεις για να και να με τις οποίες εισάγονται και που ονομάζονται τελικοί σύνδεσμοι.

Προσοχή! Για να μην μπερδεύουμε τις τελικές προτάσεις που αρχίζουν με το «να» με τις βουλητικές προτάσεις (οι οποίες συμπληρώνουν την έννοια ενός ρήματος ή μιας ρηματικής φράσης), που επίσης αρχίζουν με το «να», υπάρχει ένας πρακτικός κανόνας: Όταν το «να» μπορεί να αντικατασταθεί με το «για να», τότε η πρόταση είναι τελική, αλλιώς όχι.

π.χ. *Τα παιδιά πηγαίνουν στο σχολείο να μάθουν γράμματα (για να..., άρα τελική)
Θα ήθελα να ήσουν εδώ (δεν μπορεί να αντικατασταθεί από το για να, άρα η πρόταση είναι βουλητική)*

γ) Χρονικούς συνδέσμους (όταν, σαν, ενώ, πριν, προτού, καθώς, αφού, μόλις κ.ά) και λέγονται χρονικές

π.χ. *Όταν είσαι έτοιμος, τηλεφώνησέ μου
Πρέπει να πλένεις τα χέρια σου, πριν καθίσεις για φαγητό*

δ) Αιτιολογικούς συνδέσμους (γιατί, επειδή, αφού) και ονομάζονται αιτιολογικές.

Αιτιολογικές λέγονται οι προτάσεις που φανερώνουν την αιτία για την οποία γίνεται αυτό που δηλώνεται στην πρόταση που προσδιορίζουν (και που συνήθως είναι ανεξάρτητη). Ξεχωρίζουμε τις αιτιολογικές προτάσεις από τις λέξεις γιατί και επειδή, με τις οποίες αρχίζουν (εισάγονται) και που ονομάζονται αιτιολογικοί σύνδεσμοι.

π.χ. *Βιαζόταν πολύ, γιατί είχε καθυστερήσει
Επειδή ήταν πολύ αργά, του είπα να φύγουμε*

Αιτιολογικές και Προτάσεις

Αυτή είναι η μοίρα του επιστήμονα.
Όλοι θέλουν να μάθουν πώς βρήκα τις απαντήσεις σε αυτά που ζητούσα. Όλο «γιατί» και «πώς» ρωτάνε. Εγώ έχω τις απαντήσεις. Ξέρω και πώς να τους τις πω, πώς να τους δείξω τις αιτίες. Δείχνω την αιτία με τις **αιτιολογικές προτάσεις**.

Οι **αιτιολογικές προτάσεις** εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους (π.χ. **γιατί, επειδή, διότι**, βλ. ενότητα 14.1 Β). Τις χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε να επιχειρηματολογήσουμε για κάτι (βλ. ενότητα 2.1).

Βέβαια, εκτός από τους δύο παραπάνω συνηθισμένους αιτιολογικούς συνδέσμους, οι αιτιολογικές προτάσεις μπορεί να αρχίζουν και με τους συνδέσμους **διότι, αφού, καθώς, εφόσον, καθώς** και με λέξεις ή φράσεις όπως **για και, για που, που** χρησιμοποιούνται επίσης ως αιτιολογικοί σύνδεσμοι

π.χ. *Λυπόταν, **διότι** έπρεπε να φύγει
Καθώς ήταν πολύ κοντή, δεν έφτανε το ντουλάπι
Αφού αρρώστησε, καλύτερα να μείνει σπίτι
Μια και δεν ήρθε, θα φύγω κι εγώ*

ε) Αποτελεσματικούς συνδέσμους (ώστε, ώστε να, που) και λέγονται αποτελεσματικές

Αποτελεσματικές ή συμπερασματικές, λέγονται οι εξαρτημένες προτάσεις που φανερώνουν το αποτέλεσμα που έχει αυτό που δηλώνεται στην πρόταση την οποία προσδιορίζουν (και που συνήθως είναι ανεξάρτητη)

π.χ. *Μιλάει πολύ σιγά, **ώστε** μόλις να ακούγεται*

ΙΑ. Αποτελεσματικές ή συμπερασματικές προτάσεις

Ο καιρός επιδεινώθηκε τόσο πολύ, που ο θείος Βρασιδης ανέβαλε τις διακοπές του.
 Περιμένα τις διακοπές του τόσες εβδομάδες, **ώστε** δικαιολογημένα στενοχωρήθηκε.

Οι **αποτελεσματικές προτάσεις** δείχνουν το αποτέλεσμα της πράξης που δηλώνει η κύρια πρόταση. Εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους **ώστε, που**.

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Χωρίζω με κόμμα τις εξαρτημένες προτάσεις που δεν έχουν στενή σχέση με την κύρια πρόταση και μπορούμε να τις παραλείψουμε.
 Π.χ. Αφού φάει το πρωινό του, ο Ορέστης φεύγει για το σχολείο.
 Αντίθετα, δεν μπορώ να χωρίσω με κόμμα εξαρτημένες προτάσεις που συμπληρώνουν το νόημα της κύριας πρότασης και, επομένως, είναι στενά συνδεδεμένες με αυτή.
 Π.χ. Ο Βρασιδης είπε ότι θα πάει διακοπές.

Ξεχωρίζουμε τις αποτελεσματικές προτάσεις στο λόγο από τη λέξη ώστε με την οποία συνήθως εισάγονται και που ονομάζεται αποτελεσματικός ή συμπερασματικός σύνδεσμος. Εκτός όμως από το «ώστε», μπορεί να αρχίζουν και με το *που* ή ακόμη με το *και* (σπάνια), καθώς και με εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως αποτελεσματικοί ή συμπερασματικοί σύνδεσμοι, όπως οι *ώστε να, που να* κ.ά.

π.χ. *Ήταν τόσο όμορφη, που όλοι γυρνούσαν και την κοίταζαν*

Μ' έκανες και έγινα μισητός σε όλους

Το χτύπημα δεν ήταν τόσο σοβαρό, ώστε να ανησυχείς ιδιαίτερα

στ) Διστακτικούς συνδέσμους (μη, μήπως) και ονομάζονται ενδοιαστικές

π.χ. *Πρόσεξε μη χτυπήσεις*

Φοβάμαι μήπως χαλάσει ο καιρός

ζ) Υποθετικούς συνδέσμους (αν εάν) και λέγονται υποθετικές. Η υποθετική πρόταση λέγεται υπόθεση και η ανεξάρτητη πρόταση από την οποία εξαρτάται λέγεται απόδοση. Η υπόθεση και η απόδοση μαζί, αποτελούν τον υποθετικό λόγο.

π.χ. *Αν έχεις χρόνο (υπόθεση), τηλεφώνησέ μου (απόδοση) [υποθετικός λόγος]*

η) Αντιθετικούς συνδέσμους (αν και, ενώ, μολονότι κ.ά) και λέγονται εναντιωματικές

π.χ. *Αν και ήταν πλούσιος, δεν ήταν ευτυχισμένος*

Πήγα στο συμβούλιο, μολονότι δεν ένιωθα καλά

θ) Αναφορικές αντωνυμίες (που, όποιος, ο οποίος, όσος, ό,τι) και αναφορικά **επιρρήματα** (που, όπου, πως, όσο κ.ά.) και λέγονται αναφορικές

π.χ. *Συνάντησα τη Λένα, την οποία είχα να δω πολλά χρόνια*

Απόψε θα πάμε όπου θέλεις εσύ

Η σύνδεση των εξαρτημένων προτάσεων με κύριες προτάσεις λέγεται **υποτακτική ή υπόταξη**, γιατί με αυτόν τον τρόπο υποτάσσουμε, δηλαδή εξαρτούμε τη δευτερεύουσα από μια άλλη, κύρια ή δευτερεύουσα...